



ARBETSLIVETS MILJÖER



Necks Verkstäder

En dokumentation inom
projektet Retro Nossebro
2010-2012

Projektet finansieras av



Necks Verkstäder

Necks mekaniska verkstäder har varit Nossebro "storindustri" och därmed det företag som har haft en störst betydelse för den industriella och kommunala utvecklingen av samhället.

Grundaren hette plåtslagaren Gustav Neck, som föddes 1893 i Trollhättan. 1919 flyttade han med familj därifrån till Nossebro. Hans första plåtslageriverkstad hette G Neck Koppar – Bleck och Plåtslageri. Där tillverkade han mejerikärl, smörjkannor och detaljer till elektriska kraftledningar. 1921 började även hans bror Herman att arbeta i företaget.



Fotografi 1920-tal av Gustav Necks första plåtslageriverkstad i Nossebro, som låg längs Storgatan. Gustav Neck står själv till höger i bild.

Fotografi från Nossebro Hembygdsförenings bildarkiv.

Några år senare, i samband med jubileumsutställningen i Göteborg 1923, omnämns Gustav Neck i en liten notis i en av Göteborgs tidningar, som den "unga plåtslagaren som mest gör nyheter". Detta år hade han sju arbetare och en omsättning på dryga 26 000 kr.

Företaget växte och drömmen om en större fabrik hägrade. 1927 uppfördes den första egna verkstaden, strax sydväst om järnvägsstationen och söder om järnvägsspåren. Necks var en av de största godskunderna på Västgötabanan fram till att denne lades med. Den nya verkstaden byggdes till allt eftersom de olika tillverkningarna krävde större utrymmen och fler arbetsmoment.



Necks Verkstäder år 1929-30. Gustav Neck sitter som nummer sju från vänster på den nedre raden.

Fotografi från Nossebro Hembygdsförenings bildarkiv.



Brand på Necks verkstäder.

Fotografi från Nossebro Hembygdsförenings bildarkiv.

1935 totalförstördes hela fabriken i en eldsvåda men byggdes snart upp igen. Då sammanfördes alla avdelningar till en och samma byggnad. Året därpå, 1936, stod familjens Necks nya bostad klar. Selma Neck, Gustavs hustru, var djupt engagerad i företaget. Hon ansvarade vid sidan av familjelivet med de fyra barnen för kontoret tillsammans med Åke Jönsson. 1937 hade en särskild kontorsbyggnad uppförts. Det krävdes också mycket representation av henne för samhället Nossebro. Den nya, bekvämare disponentvillan intill verkstäderna underlättade livet och arbetet för henne. Villan låg nära intill verkstäderna. Ljudet från hejaren var i gång även nattetid. Barnbarnen vande sig vid detta och näst intill saknade ljudet om den någon gång stod still när de skulle sova över.

Gustav Neck var en mycket företagsam man och teknisk kunnig. Han hade många nya idéer som han ville genomföra. "Experimenterar jag med tio idéer och får sju i produktion så är jag nöjd". På ritningskontoret satt ett flertal anställda ingenjörer och utvecklade idéerna. Linjesmidet utgjorde ryggraden för Necks verkstäder. Smedjan och galvan byggdes ut. Necks hade stora kunder såsom SJ, Televerket och Försvaret.

I en artikel i Västergötlands annonsblad 1936 skriver man att Nossebro på kort tid har vuxit sig starkt och blivit en industriort. Nu arbetade ca 200 stycken på Necks verkstäder. En ny metod för tillverkning av kåpor hade experimenterats fram, vilket man var ensam om i världen. Necks verkstäder är vid den här tiden landets största inom branschen.

I början på 1940-talet, mitt under andra världskriget, drabbades Necks verkstäder av en ny eldsvåda, som ödelade hela fabriksbyggnaden. Redan samma kväll planerades återuppbyggnaden. Att få byggnadstillstånd var inget problem eftersom företaget var en krigsindustri. Men det som kunde ha ställt till det var att försäkringen inte täckte alla förluster. Banken ville gå in som delägare men Selma Neck sa bestämt nej. Tillsammans med sin man och anställda bestämde de sig att återigen klara det själva. I enkla tillfälliga plåtskjul under den kalla vintern kunde de hålla sina leveranser medan en ny verkstad byggdes upp igen.

Hur var det att arbeta på Necks verkstäder? När Gustav Neck skulle etablera i Nossebro, en "bondebygd" var det många som ställde sig tveksamma till detta. Med tiden ändrade man sig dock. Neck sysselsatte allt fler och fler av dem som blev överflödiga inom jordbruket. Drängar togs om hand och utbildades till industriarbetare. Med tiden var det mycket duktigt folk på Necks; smeder, galvanisörer, plåtslagare och verktygsmakare. En verktygsman kunde ansvara för 1000 olika verktyg, som var och ett skulle placeras i rätt läge i hejare och smidespressar.

Verktygen gjordes efter ingenjörernas ritningar på kontoret. På verkstaden visste man vad de andra kunde. Man litade och lyssnade på varandra. En viss distans fanns mellan dem som arbetade på golvet och dem som satt på kontoret. Andan på Necks präglades överlag av god kamratskap.

På Necks fick arbetarna stämpla när de kom och när de gick för dagen samt på rasterna. Lunchen åt man sittande med maskinerna runt omkring sig.

Gustav och Selma tog även ett socialt ansvar. De ordnade med boende för sina anställda genom hyresbostäder eller möjlighet att köpa sig en tomt till ett subventionerat pris och lånade ut pengar till de som ville bygga eget. Öster om fabriksområden ligger ett egnahemsområde med 18 st fastigheter som går under benämningen "Negerbyn". Dessa byggdes 1942.

Gustav Neck var mån om att behålla en stomme av goda och kunniga arbetare. Det visar på hans stora intresse och omtanke för människor. Utanför sitt arbete som företagsledare var han en ledande person inom kommunen, han var bl a ordförande i kommunalhusbyggnadskommittén.

Gustav Necks intensiva år med allt arbete tog på hans krafter. 1955 dog han, endast 62 år gammal. Selma överlevde sin man med 27 år. Sonen Roland Neck tog över efter sin far. 1955 arbetade 200 stycken på Necks Verkstäder och årsomsättningen var uppe i nio miljoner. Som mest hade företaget mellan 300 och 400 anställda.



Necks Verkstäder 1969

Fotografi från Nossebro Hembygdsförenings bildarkiv.

I februari 1985 sålde familjen Neck sitt företag. Mellan 1988 och 1994 flyttades Necks verksamhet successivt till Polen och all produktion upphörde i Nossebro förutom en liten verktygsverkstad. I dag används området som ett företagscenter med olika verksamheter. I Polen kom företaget att heta Polneck.

Genom sin stora betydelse för utvecklingen av samhället Nossebro och att området i dag är i stort sett intakt sedan det byggdes upp igen 1943, tillmäts fabriksområdet särskilda kulturhistoriska värden.

Text och sammanställning: Maria Zeilon, december 2012. www.kulturgrafik.se

Fotografi försättsblad: Foto Necks Verkstäder 1968. Nossebro Hembygdsförenings bildarkiv.

Skriftliga källor:

- * Artikel Necks – som jag minns det Sonja Neck-Mattson ur Bilder från Nossebro förr och nu 5/93
- * Artikel Necks i Nossebro Rune Niklasson ur Bilder från Nossebro förr och nu 5/93
- * Artikel "Så länge jag lever" sa Johansson av Rune Niklasson ur Bilder från Nossebro förr och nu 16/04
- * Nossebro Kulturhistorisk dokumentation och karaktärisering 2010, Lars Bergström, Västarvet/Kulturmiljö i Vänersborg